

Бевзюк Марина Сергіївна

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розкрито методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання, висвітлюється роль вчителя та батьків в розвитку учнів з особливими освітніми потребами. Автор досліджує методологічні засади готовності учителя початкових класів до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, дитина з особливими потребами, підготовка вчителя.

Бевзюк Марина Сергеевна

Уманский государственный педагогический университет

имени Павла Тычины, г. Умань, Украина

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ С РОДИТЕЛЯМИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. В статье раскрыты методологические основы подготовки будущих учителей начальных классов к взаимодействию с родителями в условиях инклюзивного обучения, освещается роль учителя и родителей в развитии учащихся с особыми образовательными потребностями. Автор исследует методологические основы готовности учителя начальных классов к взаимодействию с родителями в условиях инклюзивного обучения.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивное образование, ребенок с особыми потребностями, подготовка учителя.

Marina Bevzyuk

Uman state pedagogical University

the name of Pavlo Tychyna, Uman, Ukraine

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO INTERACT WITH PARENTS IN TERMS OF INCLUSIVE EDUCATION

Summary. The article reveals the methodological foundations of training future primary school teachers to interact with parents in terms of inclusive education, highlights the role of teachers and parents in the development of pupils with special educational needs. The author explores the methodological foundations of readiness of primary school teachers to interact with parents in terms of inclusive education.

Keywords: inclusion, inclusive education, children with special needs, teacher training.

Проблема підготовки майбутнього учителя початкової школи до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання - це проблема вдосконалення якості їх педагогічної діяльності, якості підготовки сучасного фахівця для системи спеціальної та загальної освіти у ВНЗ.

Сутність процесу підготовки вчителя початкових класів до роботи з батьками дітей з особливими потребами означає звернення до особистості як найвищої цінності суспільства; реалізацію соціального замовлення на формування фахівця з високими інтелектуальними, фізичними, особистісними якостями; формування вільної, конкурентоспроможної особистості.

Підготовка вчителя початкових класів до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти – важливий етап професійного становлення.

Адже, у світлі інтеграційних тенденцій останніх десятиліть у соціальній політиці більшості демократичних країн світу інклюзивна освіта розглядається

не як окрема складова суспільного життя, а в більш широкому контексті, оскільки освітня система зазнала докорінної перебудови для того, щоб освіта позбулась елітарності і з послуги перетворилась в реалізоване право.

Українська система підготовки педагогічних кадрів постала перед проблемою перебудови структури професійної компетентності з огляду на оновлення ключових професійних компетенцій учителя, а з доповненням класифікатора професій новою кваліфікацією – асистент учителя – виникає необхідність розроблення нової професіограми. Враховуючи те, що дитина з особливими потребами повинна мати можливість вільного вибору навчального закладу, в будь-якому з них кожен учитель повинен володіти певним рівнем професійно-педагогічної підготовки, адаптованої до умов інклюзивного навчання. Поділяємо думку Порівняльно-педагогічні студії № 1(11), 2012 зарубіжного вченого Г. Стангвіка (G. Stangvik) щодо залежності практичної реалізації ідеї інклюзії в масовій школі від готовності вчителів здійснювати професійну діяльність у нових умовах: для цього необхідно, щоб ідея інклюзії «оволоділа розумом учителів, стала складовою їхнього професійного мислення, що, у свою чергу, вимагає оволодіння професійними ролями, необхідними для здійснення інклюзивного навчання. Цей процес включає кілька етапів: від явної або прихованої протидії кризь пасивне прийняття до активного прийняття». Проблемам підготовки і перепідготовки сучасного педагога, різноманітним аспектам формування професійної компетентності вчителя присвячено багато досліджень українських та зарубіжних науковців, зокрема І. Беха, О. Гаврилова, О. Дубасенюк, О. Семенов, С. Сисоєвої, С. Тищенко, Т. Лапанік, А. Маркової, В. Сластьоніна, Дж. Равена (J. Raven), І. Хафізулліної, В. Хітриук та ін.

Саме тому, метою нашого дослідження є обґрунтування методологічних засад та визначення професійних вмінь майбутнього вчителя початкових класів, готового до здійснення педагогічного процесу в умовах масової школи з дітьми з особливими потребами.

Останніми десятиліттями в усьому світі відбуваються докорінні зміни у розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими потребами. В

Україні також набувають поширення новітні освітні технології, в основу яких покладено принцип урахування інтересів таких дітей.

Одним з основних принципів міжнародних стандартів є право дітей з особливими потребами на інтеграцію в суспільство, основою якої є забезпечення таким дітям доступу до якісної освіти [4].

Навчання дітей з особливими потребами спільно з їхніми здоровими однолітками сприяє їх соціальній адаптації. Таке навчання є корисним також і для здорових дітей, бо вони вчаться розуміти проблеми інших, стають добрішими. Освіта дітей з особливими потребами має передбачати включення їх у загальну діяльність разом з іншими дітьми, починаючи вже з дошкільного віку. Стратегічна мета цього процесу – формування нової філософії суспільства, державної політики щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Останнім часом усе більше батьків дітей з особливими потребами бажають, щоб їхні діти навчалися та виховувалися разом зі здоровими однолітками. Зрозуміло, що така дитина може відчувати під час інтеграції певні труднощі, однак це для неї буде досвідом, яким вона зможе скористатися в подальшому житті.

Організація інклюзивного навчання вимагає пристосування до потреб дитини з особливими потребами не тільки приміщення, відповідно облаштованого робочого місця для занять, а й програмно-методичного забезпечення, надання додаткових послуг такій дитині, організації індивідуального підходу до неї. Батькам дітей з особливими потребами також необхідна наша підтримка. Для них важливі своєчасні консультації педагогів й інших спеціалістів щодо догляду за дитиною та організацією її навчання, важливе й спілкування з іншими батьками [5].

Навчальний заклад, який впроваджує інклюзивну форму навчання, надає дитині з особливими потребами, по-перше, можливість здобути освіту відповідно до своїх індивідуальних здібностей; по-друге, вільно спілкуватися та займатися спільними справами зі своїми однолітками.

Школа з інклюзивною формою навчання – це заклад освіти,

відкритий для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, соціальних чи інших особливостей. Тому вона повинна мати безбар'єрне навчальне середовище, адаптовані навчальні програми та плани, розроблені та опрацьовані методи та форми навчання. Особливістю такого навчального закладу повинно бути залучення батьків до співпраці з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей [6].

Не підлягає сумніву, що інклюзивне освітнє середовище формується вчителем, до того ж не одним вчителем, а цілою командою педагогів і фахівців – колективом, який працює в міждисциплінарній співпраці. У розвитку інклюзивного освітнього простору беруть участь учителі початкових класів, учителі-предметники, логопеди, педагоги-психологи, педагоги-дефектологи, інструктор-ЛФК та ін.[2].

Аналіз проблеми підготовки вчителя початкової школи до роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання в історичній ретроспективі дозволив припустити, що найбільш важливим положенням професійної підготовки педагога до роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання є формування функціональних особливостей професійної діяльності, оскільки саме вони визначають перехід від репродуктивного навчання до саморозвитку, тобто до усвідомленої практичної діяльності. Під терміном «функціональні особливості» ми розуміємо сукупність сформованих у процесі вузівського навчання спеціальних умінь, навичок, особистісних якостей і здатності використовувати їх у практичній діяльності з дітьми в умовах інклюзивного навчання.

У зв'язку з тим, що професійна діяльність з дітьми в умовах інклюзивного навчання передбачає здійснення поряд з традиційною, корекційно-розвивальною і пропедевтичною роботою, в процесі навчання у вищому навчальному закладі необхідно розширити, знання майбутніх фахівців з опорою на спеціальний зміст підготовки.

Сутність і структура педагогічної діяльності визначає, що формування функціонального аспекту підготовки вчителя сприяє формуванню усвідомленої практичної діяльності.

Сутність поняття «формування» розглядається нами як процес засвоєння знань, умінь, навичок, накопичення особистістю позитивних якісних змін у сфері соціальних, педагогічних і професійних відносин, станів, дій, з метою усвідомленого підходу до нового, цілісного, якісно більш досконалого і змістовного стану особистості вчителя [20].

Під функціональним змістом готовності вчителя ми розуміємо сукупність сформованих спеціальних умінь і навичок і здатність використовувати їх у практичній діяльності з дітьми в умовах інклюзивного навчання.

Соціальна і професійна спрямованість педагога визначається як структурний компонент особистості, який проявляється в якості інтересу до професії, до себе як педагога, до учнів, і є стійкою домінуючою системою мотивів [1]. Оскільки учитель у процесі своєї професійної діяльності реалізує соціальну потребу суспільства, то виникає необхідність у створенні системи мотивів, що сприяє перетворенню соціальних обов'язків в особистісну потребу. Подібна реорганізація є важливою умовою формування його готовності і показником професійно-педагогічного саморозвитку.

Саме тому, сучасна система вищої професійної освіти, вирішуючи проблему підготовки вчителів, вимагає якісно нового рівня функціональної зрілості педагога, вміння надавати психолого-педагогічну допомогу і підтримку дітям з особливими потребами та їх батькам.

Оскільки в сучасній педагогічній практиці здійснився перехід від процесуального підходу в розвитку дитини до особистісного, підготовка спеціаліста повинна здійснюватися в напрямку посилення внутрішніх професійних знань, умінь, навичок, зміни ставлення до дітей з особливими потребами [3].

Професійна підготовка розглядається нами як процес формування багатокomпонентної системи інтегративних якостей, властивостей, навичок особистості, що функціонує на основі професійних знань і реалізується при:

- загальній готовності до педагогічної роботи;

- готовності до здійснення конкретних видів корекційно-розвивальної діяльності з дітьми з особливими потребами.

Одже, педагог, працюючи з дітьми з особливими потребами, удосконалює традиційні вміння та навички організації освітнього, виховного та корекційно-розвивального процесу. Тому, що для такої діяльності потрібні не сотні умінь, описані в психолого-педагогічній літературі, а основні, узагальнюючі, якими є вміння, що відображають структуру педагогічної діяльності, а саме:

- вміння виявляти рівень сформованості колективу і особистості;
- вміння ставити задачі подальшого їх розвитку з урахуванням можливостей майбутньої діяльності учнів та їх готовність до неї;
- вміння відбирати і застосовувати ефективні засоби для досягнення поставлених цілей, вимірювати отриманий результат, зіставляти його з наміченими цілями.

Список використаної літератури:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М., 1968.– С. 45.
2. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : науково-методичний збірник / ред. кол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. – К. : Контекст, 2000 р. – С. 236.
3. Кухарев, Н.В. Директор вчиться: зворотний зв'язок в педагог. системі / Н. В. Кухарев. – Мінськ: Університетське, 1989 р. – С. 159.
4. Організаційно-методичні засади здійснення комплексної реабілітації учнів (вихованців) у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах / Лист Міністерства освіти і науки України N 1/9-515 від 04.08.2009 р.
5. Савчук Л. Проблеми родинного виховання дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] / Л. Савчук. – Режим доступу: [www.teacher.at.ua.](http://www.teacher.at.ua), 2011.
6. Синьов В. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – N 2. – С. 6 – 11.
7. Тарасун В. Філософські та соціокультурні засади спеціальної освіти / В. Тарасун // Дефектологія. – 2004. – N 3. – С. 2 – 6.